GRAMATICĂ ȘI VOCABULAR

„CATEGORIA STĂRII" DIN LIMBA RUSĂ ȘI EXPRESIILE CORESPUNZĂTOARE DIN ROMÎNĂ

DE

AL. IONAȘCU

Toate limbile, oricît de diferite ne apar ele în mod concret, au o serie de note structurale identice. Aplicarea înainte de secolul al XIX-lea a metodei folosită de „gramatica generală", care, în fond, reprezenta clasificarea faptelor unei limbi în tiparele gramaticii latine, se explică în bună parte prin existența acestor note comune. Trăsăturile prin care latina se identifică cu limbajul uman în general au permis aplicarea la diverse limbi a acestui gen de gramatică; particularitățile structurale specifice ale latinei au dus la numeroase contradicții între sistemul gramatical imaginat prin metoda gramaticii generale și sistemul gramatical real al limbii studiate. Negînd gramatica generală, lingvistica comparativă-istorică a negat și premisele de teorie a limbajului uman în general care se găseau la gramaticii raționaliști moderni și la antici. Dacă gramatica anterioară neglijase specificul structural al limbilor moderne, despre lingvistica istorică se poate spune că s-a dezinteresat de trăsăturile generale ale limbilor. Este adevărat că reprezentanții gramaticii generale au sezisat uneori și trăsături structurale specifice limbii studiate, după cum și comparatiștii au pregătit în unele domenii terenul pentru apariția lingvisticii generale. Însă acest fel de manifestări reprezintă excepții în etapele respective, pe care nu le pot caracteriza.

O dată cu lucrarea lui F. de Saussure „Cours de linguistique générale", au fost readuse pe primul plan elementele de teorie a limbajului uman în general. F. de Saussure a precizat aceste elemente, le-a dezvoltat și le-a ordonat într-un sistem unitar. Deși în această perioadă lingvistul genevez este înclinat să subaprecieze rolul lingvisticii istorice — al cărei

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

strălucit reprezentant a fost el însuşi — el ţine totuşi seama în construirea sistemului său, chiar dacă o face neintenţionat, de succesele pe care gramatica istorică le repurtase în urma mai multor decenii de cercetare sistematică si din ce în ce mai profundă a specificului structural al limbilor. „Cursul" lui reprezintă prima gramatică *cu adevărat generală*, în sensul că aici trăsăturile comune ale limbajului nu se identifică cu structura specifică a unei anumite limbi — latina —, ci sînt stabilite prin abstracţie din diversele limbi.

S-ar putea crede că vechea gramatică generală, ca formă naivă, intuitivă de reflectare — de altfel neintenţionată — a notelor comune ale limbajului uman, a dispărut în întregime. În realitate însă, mai există numeroase cazuri în care fenomenele de limbă nu sînt privite din punctul de vedere al limbii respective şi al limbajului în general, ci prin „ochelarii" altei limbi, păcătuindu-se faţă de structura specifică reală a limbii date. Este indiscutabil că cunoaşterea prealabilă a structurii altor limbi ne ajută în descrierea ştiinţifică a structurii limbii de care ne ocupăm. Este însă necesar să avem mereu în vedere faptul că legile şi categoriile oricărei limbi trebuie descoperite pe baza studierii atente a limbii respective, şi nu introduse din afară. Altfel ajungem să atribuim limbii categorii şi legi care îi sînt străine. Tendinţa aceasta au manifestat-o unele studii gramaticale ruso-romîne apărute la noi în ultimii ani. Scopul rîndurilor de faţă îl constituie examinarea uneia dintre categoriile stabilite în acest fel. Este vorba de o nouă parte de vorbire — categoria stării —, pe care a descoperit-o în limba (de fapt ar trebui spus: a introdus-o în lingvistica) romînă N. Ştefan[1]. Într-un articol voluminos şi în unele puncte interesant, autoarea se străduieşte să demonstreze că expresiile romîneşti corespunzătoare cuvintelor ruseşti pe care unii lingvişti ruşi şi străini le consideră ca aparţinînd „categoriei stării" ar alcătui şi în sistemul gramatical al limbii romîne o categorie aparte care ar trebui inclusă printre celelalte părţi de vorbire. Metoda folosită în acest articol reprezintă în fond înghesuirea unor cuvinte şi expresii romîneşti, eterogene prin natura lor morfologică, în cadrul unei categorii introduse din afară. De aceea considerăm că este util să analizăm pe scurt situaţia acestei categorii în limba rusă şi să încercăm a vedea în ce măsură se poate folosi această analiză în descrierea structurii gramaticale a limbii romîne.

*

În limba rusă există o serie de cuvinte care, dacă avem în vedere specificul lor gramatical, nu intră în nici una din părţile de vorbire tradiţionale: *надо (надабно)*, *нельзя*, *можно*, *жаль* etc. Ele au întotdeauna

[1] N. Ştefan, *O nouă parte a vorbirii în gramatica rusă şi în gramatica romînă: categoria stării*, SCL., anul VI (1955), nr. 1—2, p. 51 şi urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

funcție de predicat, ceea ce le înrudește din punct de vedere funcțional cu verbele predicative, însă nu exprimă prin forma lor persoana, timpul și modul, fiind întotdeauna folosite în îmbinare cu verbul copulativ (deci intră în componența predicatului nominal ca nume predicative) și prin aceasta se deosebesc de verbele predicative. În afară de acestea, există numeroase cuvinte care se pot folosi exact ca cele pomenite anterior: *грустно, весело, жутко, больно, пора, ужас, срам* etc., însă se pot folosi și cu valoarea altor părți de vorbire. Ele au toate ca trăsătură specifică faptul că predicatul în care intră este întotdeauna impersonal (atunci cînd starea indicată de sensul lexical al acestor cuvinte este raportată la un anumit subiect, acesta din urmă este, din punct de vedere formal, complement indirect în cazul dativ). Specificul lor a atras de multă vreme atenția lingviștilor ruși. Pornind de la funcția lor sintactică, A. H. Vostokov (prima jumătate a secolului al XIX-lea) le-a inclus printre verbele impersonale. Alți lingviști, acordînd importanță faptului că aceste cuvinte nu au forme de timp și de mod, le considerau „cuvinte care au căpătat funcție de verb", „cuvinte cu valoare de verb" etc. În sfîrșit, alții se mulțumeau să le menționeze caracterul specific, fără a le indica locul în sistemul general al părților de vorbire. Dintre numeroasele denumiri care s-au dat acestor cuvinte, cele mai folosite au fost „adverbe predicative" și „cuvinte predicative-impersonale" („*безлично-предикативные слова*"). Prin acest din urmă termen sînt denumite cuvintele respective în gramatica școlară și în zilele noastre.

În ultimele decenii interesul pentru determinarea naturii gramaticale a cuvintelor predicative-impersonale a crescut. Problema a fost abordată de acad. L. V. Șcerba, acad. V. V. Vinogradov, acad. I. I. Meșcianinov, prof. E. M. Galkina-Fedoruk, prof. A. B. Șapiro, prof. N. S. Pospelov și mulți alții. Dintre oamenii de știință străini s-au ocupat în lucrări speciale de această problemă lingviștii cehoslovaci Al. Isačenko și Fr. Trávníček[1]. La cuvintele despre care am vorbit mai sus au fost adăugate adjectivele de formă scurtă (L. V. Șcerba, I. I. Meșcianinov și, parțial, V. V. Vinogradov), unele substantive cu prepoziție (L. V. Șcerba, V. V. Vinogradov), substantivele în cazul instrumental folosite ca nume predicative

[1] Acad. L. V. Șcerba, *O ceasteah reci v russkom iazîke*, în *Izbrannie raboti po russkomu iaziku*, Moscova, 1957; acad. V. V. Vinogradov, *Russkii iazîk. Grammaticeskoe ucenie o slove*, Moscova, 1947; acad. I. I. Meșcianinov, *Cileni predlojeniia i ceasti reci*, Moscova-Leningrad, 1945; prof. E. M. Galkina-Fedoruk, *Kategoriia sostoianiia*, în *Sovremennîi russkii iazîk. Morfologiia* (sub red. acad. V. V. Vinogradov), Ed. Univ. de Stat din Moscova, 1952; E. M. Galkina-Fedoruk, K. V. Gorșkova, N. M. Șanski, *Sovremennîi russkii iazîk. Leksikologiia. Fonetika. Morfologiia*, Moscova, 1957; A. B. Șapiro, *Est li v russkom iazîke kategoriia sostaianiia kak ceasti reci?* în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 2, p. 42 și urm.; N. S. Pospelov, *V zascitu kategorii sostoianiia*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 2, p. 55 și urm.; Al. Isačenko, *O vozniknovenii i razvitii „kategorii sostoianiia" v slaveanskih iazîkax*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 6, p. 48 și urm.; Fr Trávníček, *Zametki o „kategorii sostoianiia"*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1956, nr. 3, p. 46 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

(L. V. Şcerba), predicativele de natură pronominală de tipul *некогда, некого, нечего* etc., cuvîntul predicativ *нет* (Al. Isačenko). Alţii, dimpotrivă, au negat nu numai apartenenţa la această categorie a adjectivelor de formă scurtă şi a substantivelor nume predicative în cazul instrumetal, ci şi întreaga categorie ca atare (dintre lingviştii citaţi, A. B. Şapiro şi Fr. Trávníček). Rolul principal în elaborarea teoriei cu privire la caracterul independent al cuvintelor predicative-impersonale revine acad. L. V. Şcerba. Şcerba a sezisat ceea ce uneşte cuvintele din categoria respectivă şi anume semnificaţia de predicat statual, adică predicatul care exprimă starea în care se află subiectul la un moment dat. În legătură cu aceasta trebuie subliniat faptul că el a avut în vedere nu sensul lexical, care diferă de la un cuvînt la altul sau de la un grup de cuvinte la alt grup de cuvinte în cadrul aceleiaşi părţi de vorbire, ci sensul *categorial, gramatical*[1]. Într-adevăr, există o deosebire între predicatul verbal (care prezintă o însuşire în acţiune, în desfăşurare), predicatul nominal obişnuit (care prezintă însuşirea ca atare) şi predicatul statual. Acesta din urmă prezintă nsuşirea ca o stare care caracterizează obiectul — sau, în cazul impersonalelor, mediul — la un moment dat. Această însuşire nu este privită însă, în desfăşurarea ei în timp. În diverse limbi şi epoci s-a observat tendinţa de marcare gramaticală a deosebirii dintre predicatul nominal obişnuit şi predicatul statual (deosebirea dintre acestea două şi predicatul verbal este generală). Rezultatele la care s-a ajuns diferă de la limbă la limbă. Astfel, în limbile ibero-romanice s-a pornit de la existenţa a două verbe (*estar* şi *ser*) care concurau în funcţie de copulă şi, la un moment dat, a apărut o diferenţiere gramaticală în cadrul predicatului nominal: *estar* cu un nume predicativ adjectival formează un predicat statual, *ser* cu un nume predicativ exprimat prin adjectiv formează un predicat nominal obişnuit[2]. La o diferenţiere gramaticală se mai poate ajunge şi prin fixarea anumitor forme gramaticale ale cuvintelor într-unul din cele două tipuri de predicat nominal (deci o diferenţiere a predicativului, nu a copulei). Astfel în limba rusă pentru funcţia de predicativ statual s-au specializat

---

[1] Observaţiile critice pe care le face Fr. Trávníček (*op. cit.*) sînt, ca atare, fără obiect. Cuvintele *om, munte, scaun, lungime, fugă, importanţă* etc. nu desemnează obiecte, ci au sensul categorial al obiectului, prezintă faptele din realitate ca obiecte de sine stătătoare ale gîndului, şi nu ca atribute ale altor fapte din realitate. Pe de altă parte, deosebirea semantică dintre *lumină, luminos* şi *luminează* nu este de natură lexicală (este vorba de unul şi acelaşi fenomen !), ci de natură gramaticală.

[2] Astfel, se spune *El hielo es frio* „gheaţa este rece (de felul ei)", însă *El agua está fria* „apa este rece (se află în această stare)". Verbul *estar* era potrivit pentru a se specializa în această funcţie chiar prin sensul său lexical iniţial, care s-a transformat astfel într-o semnificaţie gramaticală. — Informaţiile cu privire la spaniolă şi portugheză le-am luat din V. D. Fedorov, *Vîrajenie predikativnogo sostoianiia v ispanskom i portugalskom iazîkah* (articol publicat în *Romano-Germanskaia filologia. Sbornik statei v cest akad. V. F. Şişmareva*, Ed. Univ. din Leningrad, 1957), care se bazează şi pe observaţiile din lucrările anterioare ale unor lingvişti spanioli.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

formele de instrumental ale substantivelor[1] și formele scurte (altfel zis, *nedeterminate*, *nominale*) ale adjectivelor : *я был солдат* („j'ai été un soldat") — *я был солдатом* (starea : „j'ai été soldat")[2], *он больной* „el este (de felul lui) bolnav" — *он болен* „el este bolnav (se află în stare de boală)". Dar nu în toate limbile se ajunge la diferențierea gramaticală a celor două tipuri de predicat nominal. Unele limbi deosebesc însușirea ca atare de însușirea statuală folosindu-se de opoziții lexicale. În limba romînă există tendința de a se folosi uneori deosebirea semantică dintre adjective : *el este* (*un om*) *suferind* — *el este bolnav* (deși mai frecvent se folosește opoziția dintre un adjectiv și o expresie impersonală formată din verbul copulativ și un substantiv adverbializat : *el era un fricos* — *lui îi era frică* etc. Limba rusă nu s-a mărginit la specializarea anumitor forme ale substantivelor și adjectivelor în funcția de predicativ statual, ci și-a creat chiar cuvinte care nu au altă funcție decît pe aceea de a exprima predicatul statual : *надо(бно)*, *можно*, *нельзя*, *жаль* etc. L. V. Șcerba n-a putut să nu-și dea seama că, în felul cum a stabilit-o el, «categoria stării» este foarte largă, că ea cuprinde pe de o parte *forme* morfologice ale unor cuvinte, iar pe de altă parte *cuvinte* specializate în funcția de predicativ statual. De aceea, constatînd că pentru «categoria stării» nu se poate găsi un indiciu formal cît de cît general („ . . . cuvinte în îmbinare cu copula, care nu sînt nici adjective de formă lungă, nici nominativ al substantivelor ; ele se exprimă sau printr-o formă invariabilă, sau prin substantiv cu prepoziție, sau prin forme cu terminații de gen . . ., sau prin forma cazului instrumental al substantivelor . . ."), el spune că indiscutabilă este numai tendința de creare a acestei categorii, care — după el — poate că nu va căpăta niciodată exprimare în limba rusă[3].

În lucrările sale, acad. V. V. Vinogradov a dezvoltat ideile lui L. V. Șcerba și în același timp a căutat să separe faptele care se referă la flexiune de c u v i n t e l e statuale. Însă păstrarea în „categoria stării" a unor adjective de formă scurtă (adjectivele de formă scurtă care n-au formă lungă corespunzătoare : *рад*, *горазд*, *прав*, *намерен* etc.) contrazice teoria generală a lui. Formele *горазд*, *рад* etc. se schimbă după gen și număr, iar faptul că lipsesc formele determinate corespunzătoare nu trebuie să ne sperie : de ce să nu admitem că anumite adjective sînt *nominalia tantum* (după cum o categorie întreagă de adjective este în fond formată din *pronominalia tantum*[4] : *золотой*, *русский*, *румынский*, *вчерашний* etc.) ? Prin aceasta nu negăm proprietatea adjectivelor res-

---

[1] Este vorba nu de specializarea formei de instrumental în general, ci de specializarea instrumentalului în cadrul predicativului în raport cu nominativul.

[2] L. V. Șcerba, *op. cit.*

[3] *Ibidem*, *p.* 76.

[4] *Nominalia* și *pronominalia tantum*, de la numele de *forme nominale* și *forme pronominale* pe care le au formele scurte și lungi ale adjectivului în slavă.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

pective de a îndeplini funcția de predicativ statual, ci numai faptul că ele ar intra în partea de vorbire a statualului[1].

Este discutabilă și teza referitoare la caracteristicile morfologice ale cuvintelor din „categoria stării". Sub influența tradiției, s-a ținut să se descopere cu orice chip asemenea caracteristici. Dar sînt ele obligatorii? Se știe că cei mai mulți savanți sinologi sînt de acord cu faptul că în chineză există părți de vorbire, chiar dacă acestea nu sînt clase caracterizate prin însușiri morfologice, ci numai prin însușiri gramaticale în general. Morfologic cuvintele din „categoria stării" se caracterizează numai negativ: nu cunosc nici genul, numărul și cazul (genul la cele de origine substantivală e aparent: *жаль было* etc.), nici persoana, timpul și modul, fiind asemănătoare din acest punct de vedere cu adverbele (de care se deosebesc numai prin funcția lor sintactică). Împotriva existenței unor forme de timp și mod la aceste cuvinte, forme despre care au vorbit V. V. Vinogradov, E. M. Galkina-Fedoruk și în mod deosebit N. S. Pospelov, se pot aduce cel puțin trei argumente. În primul rînd, toți acești autori consideră cuvintele din categoria stării ca făcînd parte din componența predicatului nominal, deci acestea nu alcătuiesc singure acest predicat, ci împreună cu copula. Înseamnă că predicativul și copula nu reprezintă un cuvînt, ci două. Ca atare, formele de timp și mod sînt ale copulei, nu ale predicativului (pentru că altfel ar trebui să admitem că adjectivele de formă nominală se conjugă: *я болен*, *ты болен* etc. sau că substantivul are forme de timp și mod: *он герой*, *он будет героем* etc.)[2]. În al doilea rînd, trebuie să nu uităm că, pentru a considera formele *будет*, *было* etc. drept elemente formale ale unor *cuvinte*, ar trebui ca ele să aibă un înțeles deosebit de acela al formelor omonime considerate drept elemente formale ale unor *construcții*[3]. În sfîrșit, a treia obiecție, care nu a fost adusă în discuție de adversarii „categoriei stării", dar este, după părerea noastră, importantă, privește faptul că pentru exprimarea raportului dintre momentul vorbirii și timpul stării exprimate prin predicatul statual se folosesc și alte copule în afară de copula abstractă *быть*, și anume așa-zisele copule „semiabstracte" („полуотвлеченные"): *мне было стыдно — мне стало стыдно; на улице тепло — становится тепло* etc. N. S. Pospelov a insistat și asupra formelor de mod la cuvintele din categoria respectivă. Mai mult, el a arătat că acestea, spre deosebire de verbe, n-ar avea imperativ. Modurile, ca și timpurile, sînt nu ale

---

[1] Nu se poate nega nici faptul că însăși lipsa formei lungi corespunzătoare face ca aceste adjective să fie foarte aproape de cuvintele care intră în „categoria stării".

[2] Partea referitoare la această problemă din critica pe care A. B. Șapiro (*op. cit.*) o face „categoriei stării" este justificată.

[3] Pentru deosebirea dintre formele analitice și formații mai mult sau mai puțin asemănătoare, vezi A. I. Smirnițki, *Analiticeskie formi*, în *Voprosi iazîkoznaniia*, 1956, nr. 2, p. 41 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

statualului, ci ale copulei. Cît despre faptul că predicatul statual format dintr-un nume statual specializat şi un verb copulativ nu poate fi la modul imperativ, aceasta se explică foarte simplu prin caracterul impersonal al propoziţiilor în care intră[1].

*

Este demn de remarcat faptul că, în urma criticilor care au fost aduse „categoriei stării" de către adversarii ei, unii dintre partizanii acestei părţi de vorbire şi-au revizuit poziţiile[2], în sensul că deosebesc acum caracteristicile gramaticale al predicatului statual de caracteristicile gramaticale ale statualului[3] ca parte de vorbire. Această deosebire trebuie făcută şi cînd se aplică experienţa respectivă la descrierea structurii gramaticale a limbii romîne. Dacă în romînă se poate vorbi de tendinţa de diferenţiere a predicatului statual de predicatul nominal obişnuit (cf. *mi-e frică—sînt fricos* etc.), nu se poate spune că s-ar fi ajuns şi la o parte de vorbire specială sau la specializarea anumitor forme morfologice care să îndeplinească această funcţie. În articolul său N. Ştefan arată că lingviştii sovietici care au elaborat teoria privitoare la „categoria stării" au pornit de la un nucleu de cuvinte specializate, care nu pot fi încadrate în alte părţi de vorbire (*надо*, *нельзя* etc.). Totuşi, încercînd să studieze gramatica limbii romîne din punctul de vedere al categoriei stării, autoarea nu observă că în limba romînă nu există un nucleu de cuvinte asemănător cu cel pe care şi-au bazat teoria lor acad. L. V. Şcerba şi V. V. Vinogradov. Existenţa acestui nucleu de cuvinte specializate în gramatica limbii ruse şi lipsa unui asemenea nucleu în gramatica limbii romîne este hotărîtoare pentru rezolvarea problemei în discuţie. Pentru stabilirea unei categorii gramaticale oarecare, fie că e vorba de o categorie formală subordonată părţilor de vorbire, fie că e vorba de o parte de vorbire, trebuie ca măcar o parte dintre elementele categoriei respective să fie diferenţiate şi formal de elementele categoriilor înrudite. Astfel, noi spunem că există un caz genitiv deosebit de cazul dativ în cadrul declinării romîneşti, pentru că, cel puţin uneori, avem opoziţii formale: asupra *mea*—datorită *mie* etc. Tot aşa, trebuie să admitem că adverbul

---

[1] Spre deosebire de V. V. Vinogradov, N. S. Pospelov nu include în „categoria stării" adjectivele *nominalia tantum* (*прав*, *рад*, *намерен* etc.).

[2] De aceasta ne putem convinge uşor dacă comparăm între ele cele două caracterizări făcute de E. M. Galkina-Fedoruk (în 1952 şi în 1957) acestei categorii.

[3] Termenul „категория состояния" a fost, pe bună dreptate, criticat; nu putem şti ce fel de categorie se are în vedere: o categorie sintactică, o categorie morfologică sau o parte de vorbire? Prof. S. I. Bernstein de la Univ. din Moscova, într-o discuţie cu studenţii de la seminarul său — într-una din şedinţele la care a participat şi autorul acestor rînduri — a propus pentru denumirea acestei părţi de vorbire termenii „статуальные слова" sau „имя статуальное". Ultimul termen, intrînd în corelaţie cu „имя существительное", „имя прилагательное" şi „имя числительное" ar fi cel mai potrivit, deoarece ar indica prin specificul său că e vorba de o parte de vorbire.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

în romîneşte reprezintă o altă parte de vorbire şi nu o întrebuinţare sintactică a adjectivului (un cîntec *frumos*—el cîntă *frumos*) bazîndu-ne pe ideea că în alte cazuri avem forme speciale pentru adverb : *bun—bine*, *prieten(esc)—prietenește*, *orb—orbește*, *social—socialmente* etc. În limba rusă există un nucleu de cuvinte speciale pentru exprimarea predicatului statual : *нельзя*, *надо*, *жаль* etc. De aceea trebuie să admitem că atunci cînd găsim una şi aceeaşi formă sonoră atît pentru exprimarea predicatului statual impersonal, cît şi pentru funcţiile altor părţi de vorbire, sîntem în faţa unor cuvinte omonime. Izolarea formelor întrebuinţate în funcţie de predicat statual de cuvintele de la care provin se reflectă pe de o parte în sensul acestor cuvinte (cf. *стыдно*, *совестно* — *стыдный*, *совестный* etc.), iar pe de altă parte formal (faptul că *пора*, *срам*, *ужас* etc. nu se mai acordă cu o formă corespunzătoare a verbului copulativ, ci cu forma neutră). În cadrul expresiilor romîneşti pe care N. Ştefan le consideră ca alcătuind „categoria stării" nu există nici măcar un singur cuvînt care să nu se întrebuinţeze şi cu valoarea uneia dintre părţile de vorbire tradiţionale ; cuvîntul *trebuie*, care s-ar părea că îndeplineşte această condiţie, nu poate fi luat în consideraţie din două motive :

1. este unul singur,

2. chiar dacă n-are forme de persoană[1] ca verbele obişnuite, are totuşi forme de mod şi timp, ceea ce nu se poate spune despre celelalte cuvinte din „categoria stării" ; aceasta face ca cuvîntul *trebuie* să fie înţeles ca verb[2]. Nu mai este cazul să demonstrăm că cuvintele trecute de N. Ştefan în „categoria stării" nu cunosc—dacă exceptăm copula „a fi", care intră în expresiile impersonale respective—forme de timp şi mod ; s-a văzut mai sus că asemenea cuvinte nu există şi, prin urmare, n-are rost să ne ocupăm prea mult de caracteristicile pe care le-ar putea avea. De altfel, în această privinţă, observaţiile pe care le-am făcut mai sus cu privire la limba rusă îşi păstrează valabilitatea şi pentru expresiile romîneşti la care N. Ştefan vede forme de timp şi mod. Cît despre existenţa gradelor de comparaţie ca un indiciu morfologic al categoriei stării, este suficient să cercetăm lista de expresii pe care N. Ştefan o face la sfîrşitul articolului spre a ne da seama că în multe cazuri nu poate fi vorba de grade de comparaţie : *e un calvar*, *e un chin*, *e o grozăvie*, *e o infamie*, *e amiază*, *e autorizat*, *se poate*, *trebuie* etc. În problema existenţei sau neexistenţei acestei părţi de vorbire nu interesează faptul că expresiile adunate de N. Ştefan în articolul său traduc cuvintele statuale din

---

[1] În vorbirea obişnuită a oamenilor simpli *trebuie* se schimbă şi după persoană.

[2] Mai specială este situaţia lui *lehamite* în cadrul predicatului statual. Acesta nu se întrebuinţează — în limba romînă literară — decît cu funcţie predicativă şi nici nu poate fi considerat verb. Însă, *lehamite* are această situaţie numai în limba literară şi în unele graiuri. În alte graiuri *lehamite* se foloseşte ca un substantiv oarecare : *Iata mi-a făcut semn de lehamite*. . . (M. Sadoveanu, *Nada Florilor*, apud *Dicţionarul limbii romîne literare contemporane*, s.v.).

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

rusă (lăsăm la o parte faptul că nici traducerea nu este întotdeauna adecvată). Aceasta deoarece chiar într-una și aceeași limbă un cuvînt dintr-o anumită parte de vorbire poate fi înlocuit cu un cuvînt dintr-o altă parte de vorbire, fără ca prin aceasta să se schimbe sensul general : *mi-e teamă—mă tem, mi-e dor—doresc* etc. De aici rezultă iarăși că sensul lexical al cuvîntului nu e unul și același lucru cu semnificația gramaticală a categoriei din care face el parte și că această semnificație trebuie admisă ca atare numai cînd există o marcă formală a ei. Sensul lexical se deosebește de semnificația (valoarea) gramaticală nu numai (sau nu atît) prin gradul de abstractizare, ci și (mai ales) prin modul de exprimare, care, în cazul semnificației gramaticale, trebuie să aibă și el caracter gramatical.

O diferențiere gramaticală a predicatului statual de predicatul nominal obișnuit se poate crea :

1. prin opoziția între verbele copulative (ca în limbile ibero-romanice) ;

2. printr-o diferențiere gramaticală a numelui predicativ (rus. *я был* солдат — *я был* солдатом; *он* больной — *он* болен);

3. prin felul de atribuire a însușirii (*eu sînt fricos—mie mi-e frică*).

În timp ce posibilitățile limbii romîne se limitează la folosirea procedeului [3], rusa folosește, în afara acestuia, și procedeul [2]. Mai mult decît atît, formele folosite în predicatul statual de tipul [3] alcătuiesc în limba rusă o parte de vorbire de sine stătătoare, întrucît a apărut un nucleu de cuvinte specializate în această funcție sintactică.

De aici rezultă că și în romînă se poate delimita un predicat statual în cadrul predicatului nominal. În limba romînă predicatul statual este impersonal nu numai în cazurile în care starea desemnată prin numele predicativ se referă la mediu—*e frig, e liniște, e toamnă, e plăcut* etc.—, ci și atunci cînd starea se referă la un anumit subiect, care, din punct de vedere formal, e complement indirect : *mi-e frig, mi-e rușine, mi-e lehamite, mi-e greu* etc.

Includerea expresiilor de tipul *a(-i) fi (cuiva) frică, ciudă, rău, rușine, foame, lene, milă, cald* etc. sau *a fi toamnă, liniște, frumos, a ploaie, lună* etc. printre locuțiunile verbale[1] ridică obiecții serioase. Nu trebuie să uităm că predicatul format în acest fel nu este verbal (ca în cazul verbelor sau al locuțiunilor verbale propriu-zise), ci nominal-copulativ. În această privință este concludentă posibilitatea substituirii unui copulativ prin altul : *mi-e foame, mi se face foame, îmi vine foame ; e frig, se face frig* etc. (ca

[1] Florica Dimitrescu, *Locuțiunile verbale în limba romînă*, Ed. Acad. R.P.R., 1958, p. 111 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)

și în cazul predicatului nominal obișnuit : *e mare, devine mare, se face mare* etc.). În al doilea rînd, atrage atenția faptul că numărul „locuțiunilor verbale impersonale" formate pe baza copulativului *a fi* este aproape nelimitat[1], în timp ce verbele impersonale propriu-zise nu sînt prea numeroase. Răspîndirea largă a expresiilor de tipul *mi-e ciudă, mi-e greu, mi-e sete* etc. sau *e greu, e frumos, e liniște* etc. pledează în sensul că nu e vorba de locuțiuni, ci de o categorie sintactică : *predicatul statual.*

[1] Eugen Seidel, *Elemente sintactice slave în limba romînă*, Ed. Acad. R.P.R., 1958, p. 105 și urm., subliniază pe drept cuvînt deosebirea dintre romînă și o limbă ca germana, în care expresiile impersonale de felul acesta, deși se întîlnesc, sînt mult mai puțin răspîndite și nu au caracterul unei categorii sintactice.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.110 (2026-02-06 02:50:54 UTC)